

**“LA LITERATURA CATALANA
I EL RIPOLLÈS:
DE JACINT VERDAGUER
A ALFRED BADIA”**

**SELECCIÓ I RESUM SUBSTANCIAL DE LA CONFERÈNCIA
PRONUNCIADA AL PALAU ROBERT
EL DIA 7 DE MARÇ DE 2001**

Joan Triadú

El Ripollès és la seu d'un dels tres monestirs més representatius i més importants històricament de Catalunya; Ripoll, Poblet i Montserrat representen, respectivament, la Catalunya comtal, la reial i la renaixent. Així mateix, entre els seus mites, Guifré és història i nació, Arnau cançó i llegenda, i Manelic drama universal.

La projecció del comte Arnau és literàriament múltiple, no sols per les variants de la cançó, en més de cinquanta versions, sinó per les interpretacions que n'han donat des de la seva aparició, al segle XVI, però sobretot des de la renaixença, diversos autors, com Víctor Balaguer, Frederic Soler “Pitarra”, al teatre, Josep Carner i Enric Morera, també al teatre, i sobretot Joan Maragall, en un poema que Carles Riba considerarà “d'una extraordinària energia poètica” i que ha fet història en la poesia catalana. Posteriorment, Josep M. de Sagarra aplicà el seu prolífer verb poètic al mite d'Arnau amb un extens poema narratiu.

A part de les cançons anònimes, les més de cinc-centes del *Cançoner del Ripollès* que són una mostra important de la riquesa de la poesia popular, hi ha diversos escriptors catalans de primer rengle que s'ocupen de la nostra comarca. N'esmentaré en primer lloc tres: Verdaguer, Guimerà i Maragall, ja

esmentat. Verdaguer hi aporta fantasia, religiositat i vigor realista, amb el qual presenta unes panoràmiques fetes, d'aparença, des de l'aire. Guimerà hi afirma els valors nacionals i de poble, el dramatisme de la terra i el coneixement de l'home en la nostra història. Maragall, el seu modernisme vitalista i la transfiguració visionària de la muntanya, i atreu inspiració tant de l'espiritualitat religiosa com del mite. Tots tres acuden al Ripollès de visitants. Verdaguer en fa un descobriment fecund en la plenitud de la seva obra. Per a Guimerà es tracta de trobar-hi la reafirmació del que han estat la seva obra i la seva vida. Per a Maragall, poeta de ciutat pel seu origen, la muntanya és l'encantament trasbalsador provocat pel contrast creatiu.

De Verdaguer, que a trenta-sis anys escriu una carta a Jaume Collell entusiasmada de la Vall de Ribes, hi ha els cants IV, VI i XII de "Canigó" i el poema "Lo Ter i lo Freser", del llibre *Pàtria*, entre altres, a més de la narració en prosa "El Mariner de Sant Pau". De Guimerà cal esmentar el seu discurs pronunciat a Ripoll amb motiu de la restauració del monestir i el poema titulat "Ripoll"; però hi ha la seva especial vinculació amb Ribes de Freser. En primer lloc per l'origen atribuït al tema de *Terra baixa*, que el situa a la Vall de Ribes i per la popularitat qui hi aconseguí el personatge de Manelic, en la caracterització que li donà l'actor Enric Borràs. Guimerà presidí l'any 1918 els Jocs Florals dels Pirineus, promoguts per Eudald Costa i dos anys després, també a Ribes, presidí la inauguració del passeig que porta el seu nom.

Joan Maragall situa a Sant Joan de les Abadesses, a la font del Cubilà, un dels seus poemes més coneguts, "La vaca cega", obra ben construïda d'estuejant barceloní, meravellat amb les muntanyes, com en la suite de "Pirinenques" i transfigurat en pelegrí als "Goigs a la Verge de Núria". Molts anys després, el 1959, aparegué el *Llibre de la Mare de Déu de Núria*, a cura de Tomàs Garcés, en el qual figuren poemes de Verdaguer i de Maragall, però també de poetes posteriors, com Josep Lleonart, López-Picó, Josep Sebastià Pons, Clementina Arderiu, J.V. Foix, Agustí Esclasans i altres. De proses, hi ha Narcís Oller, Carles Bosch de la Trinxeria i Joan Santamaria, ja publicades; i de més ençà, Tomàs Garcés, Josep Romeu i jo mateix, treballs, en principi, encarregats per al llibre.

Més d'esquïllentes es refereixen al Ripollès escriptors també cabdals per a la nostra literatura com Narcís Oller i Santiago Rusiñol. A la novel·la *Pilar Prim*, Narcís Oller descriu la parada a Montagut de la diligència en què viatgen els seus principals personatges de camí cap a la Cerdanya i se sent

atret per una certa atmosfera de misteri sobrenatural en el conte "De Núria". Santiago Rusiñol visità d'excursió el Ripollès l'any 1880 i en deixà una crònica de certa extensió i de valor costumístic, però també històric i cultural.

Unes qualitats i condicions semblants ofereixen els escrits d'escriptors de l'excursionisme, il·lustres, com Carles Bosch de la Trinxeria i Jaume Massó i Torrenta. El primer féu estades a Camprodon i als voltants, d'on va a la jaça de Morens, fa camí fins a Setcases i recorre, expert, tots aquells verals. Massó i Torrenta és autor d'un dels millors llibres que ha donat l'excursionisme català, *Croquis pirinencs*, simbiosi feliç d'erudició i d'art d'escriptor.

Un bon nombre de poetes locals, de la nostra mateixa comarca o procedents d'altres indrets, han procedit a inspirar-se en alguns aspectes del Ripollès i sovint hi han situat, des de la Renaixença ençà, els motius directes de les seves vivències personals; en relació amb l'amor, amb la fe religiosa, amb els esdeveniments de llur entorn o simplement, com a reflex d'una situació determinada, amb el paisatge, entès d'una manera prou àmplia, del lloc i dels seus voltants. L'enumeració breument comentada de l'obra d'aquests poetes ultrapassa de molt les possibilitats, en temps i en espai, d'una conferència i resta només elogiar-ne la tasca cultural i cívica que en conjunt han dut a terme en el llarg i sovint atzarós i difícil període d'un segle i mig.

Ja als nostres dies una personalitat cultural de primer rengle —com a professor de filosofia i filòsof, com a filòleg, com a autor teatral, com a promotor cultural de tot allò que ens acredita com a nació i com a poeta— va fixar la seva residència de temporada a Campelles: em refereixo a Alfred Badia (1912-1994), el qual va dedicar un apartat del seu llibre de poemes titulat *Adés era l'alba*, al Ripollès. És una suite que, amb aquest mateix títol, glossa diversos aspectes de la comarca i del poble de Campelles, amb una fulgurant creativitat de llengua i de sentit i tota la tendresa continguda d'una gran força de sentiment. Amb encert i prou raó el seu sonet titulat "Campelles" ha estat erigit per la vila en record perenne a la memòria del poeta.

